

EKOLOŠKO KMETIJSTVO V SLOVENIJI – na kratko

Število in delež kmetij v nadzoru ekološke pridelave (konec I. 2004): pribl. 1.500 kmetij, kar znaša 2% vseh kmetij in 4,7% uporabnih kmetijskih površin; povprečna velikost ekološke kmetije je bila 14,9 ha.

Pridelovalna struktura: 90,9% travinje, 7,1% poljščine (njive), 1,5% sadovnjaki, 0,4% vrtnine, 0,2% vinogradi. Število živali: govedo 13.098; 21.411 drobnica, 1.235 prašiči; 1.778 konji; 14.236 perutnina ter 2.072 čebeljih družin (2004).

Organiziranost: Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije ali Zveza BIODAR (ustanovljena I. 1999) šteje 8 regionalnih združenj s skupaj 821 kmetijami v nadzoru ekološke pridelave (I. 2004); ima lastne standarde in kolektivno znamko za ekoživila BIODAR (od I. 2000). Zveza Ajda - Demeter Slovenije šteje 37 (oz. 25) kmetij v nadzoru ekološke (biološko-dinamične) pridelave. 45 % kmetij v nadzoru ekološkega kmetijstva (EK) ni včlanjenih v nobeno združenje ekoloških pridelovalcev.

Mednarodno povezovanje združenj: Zveza BIODAR je članica IFOAM (Mednarodne zveze gibanj za ekološko kmetijstvo), Zveza Ajda je članica Demeter International.

Nadzor: od I. 1999 Organizacija za kontrolo EK pri Kmetijsko gozdarskem zavodu MB, od decembra 2004 pa tudi Inštitut za kontrolo in certifikacijo v kmetijstvu pri Univerzi v MB.

Ukrepi podpore EK iz državnega proračuna:¹

Sistemske: Neposredna plačila v kmetijsko okoljskem programu (KOP); povnitev dela stroškov nadzora. Neposredna plačila za EK (v mio SIT): 16,9 (1999), 135,6 (2000), 320,3 (2001), 449 (2002) in 584,7 (2003).

Enkratno in občasno od 1999 do vklj. I. 2004: PHARE - podpora za ustanovitev nadzorne organizacije 7,5 mio SIT; tisk "Pravilnika..." in info gradiva MKGP 5,5 mio SIT; promocijski in izobraževalni programi 4,3 mio SIT; spletna stran KGZMB 4 mio SIT; znamka BIODAR 2 mio SIT; inovativni programi za razvoj podeželskih ekonomij 1,6 mio SIT; podpore združenjem – nespecifično (iz razpisa za vsa – ne le EK združenja) 18,4 mio SIT; projekt "Dobrote SI kmetij" – deloma tudi za EK.

EK finančno podpirajo tudi posamezne lokalne skupnosti oz. občine: pribl. 100 mio SIT od 1999 do 2004.

TRŽENJE:

Konec I. 2004 je bilo v Sloveniji 910 kmetij, ki bi svoje pridelke oziroma živila že lahko tržile kot ekološke (zaključeno obdobje preusmerjanja). Število ekoloških kmetij s tržno pridelavo ocenjujemo na 140 do 180 oziroma 15 – 20% kmetij, ki so izpolnjevale pogoje za prodajo ekoživil.

Neposredna prodaja je pomembna, saj na ekoloških tržnicah stalno ali občasno prodaja pribl. 85 kmetij (nad 50% tržno usmerjenih kmetij); mnogi prodajajo na kmetiji, pa tudi prek turistične dejavnosti (39 ekoloških turističnih kmetij).

Med trgovskimi verigami največ ekoloških živil slovenskega izvora ponuja Mercator, in sicer sezonsko zelenjavo in sadje ter nekaj predelanih živil. Spar/Interspar: uvoz, redko je na voljo slovensko "bio junčje meso". Ostali uvoz. Ekoživila (v manjšem delu domača) ponuja približno 10 specializiranih trgovin za zdravo prehrano. Ekološke kmečke tržnice so na 6 lokacijah (LJ, MB, CE, KR (Naklo), NM in Domžale).

Večji del mesa in mleka z ekoloških kmetij se proda kot konvencionalno, predvsem zaradi slabe tržne organiziranosti in deloma razpršenosti pridelave. Povpraševanje presega ponudbo pri žitih, oljnicah, zelenjavi, sadju, jajcih, svinini, perutnini; mleku in mlečnih izdelkih (ekomleko ni dosegljivo na trgu). Cene ekoživil so večinoma višje od cen primerljivih konvencionalnih živil, razpon presežka cene glede na vrsto živila v povprečju od 40 - 100%, v posameznih primerih tudi 200% in več.

Glavne ovire za razvoj trženja slovenskih ekoživil: premajhna ponudba (količine, pestrost, razporeditev – sezonski viški), finančna šibkost (vlaganja) in neorganiziranost ekopridelovalcev. Zelo slaba informiranost in osveščenost slovenskih potrošnikov o ekoživilih.

Gostinstvo: 1 gostilna s certificiranimi ekomeniji, nekaj hotelov.

¹ Podatki MKGP.

Uvoz: uvažamo žita in mlevske izdelke, stročnice, olja in oljnice, stročnice, izdelke iz soje, sveže sadje in zelenjavo, suho sadje, slaščice, oreške, razne namaze in napitke. Sveži pridelki iz uvoza obsegajo krompir in agrume (limone, pomaranče in kivi) ter manjše količine sveže zelenjave. Uvažamo tudi ekološka krmila.

Izvoz: le izjemoma manjše količine, ter 1 pekarsko podjetje.

Povpraševanje: tržni poslovni sistemi in predelovalci povprašujejo po ekopridelkih in (predelanih) ekoživilih slovenskega porekla, vendar ponujene količine ne zadoščajo povpraševanju, niti v smislu absolutnih količin niti z vidika individualnih količin na posameznih kmetijah.

Trend povečevanja povpraševanja po ekoživilih v Sloveniji je pozitiven, kar je vidno v povečevanju prodaje in uvoza ekoživil. Glede na izkušnje v drugih evropskih državah in tržni delež ekoživil v njih lahko v Sloveniji pričakujemo porast povpraševanja tudi v naslednjih letih, saj je sedanji tržni delež ekoživil v Sloveniji zelo nizek (manj kot 1%).

Raziskovanje: Sredstva, programi: večinoma sredstva iz raziskovalnih programov EU. V Sloveniji ni posebnega programa za raziskovanje v EK, v okviru CRP (Ciljni raziskovalni program) financiramo 2-3 manjše projekte/leto, poleg tega je EK kot tema z 10-20% deležem vključeno v nekaj širših raziskovalnih projektov. Raziskovanju v EK namenjajo sredstva MKGP, MŠZŠ in Ministrstvo za zdravje.

Inštitucije z raziskovalnimi projekti za EK: Inštitut za trajnostni razvoj, Ljubljana; Fakulteta za kmetijstvo Univ. v Mariboru; občasno drugi.

Svetovanje za EK: v okviru KGZS: 2 svetovalca specialista za EK; posamezni svetovalci z zadolžitvami deloma tudi na področju EK po območnih zavodih. 1,5 svetovalca za EK v zasebnem (NVO) sektorju.

Razvoj EK v Sloveniji in povezava z EU:

- 1991: ustanovitev društva Ajda (biološko-dinamično kmetijstvo).
- 1996: prvi standardi / "Priporočila" za ekološko kmetijstvo.
- 1997 ustanovitev prvega združenja ekoloških kmetov.
- 1998/1999 uvedba nadzora in certifikacije ekološke pridelave na osnovi zasebnih standardov.
- Od l. 1999: okoljska plačila za ekološko kmetijstvo, ki so od 2001 dalje ukrep v slovenskem kmetijsko okoljskem programu.
- 1991: ustanovitev Zveze združenj ekoloških kmetov Slovenije, ki l. 2000 registrira prvo znamko za ekoživila BIODAR.
- 2001: Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov in živil in pravilnik o organizacijah za kontrolo EK.
- 2003: podpis Listine o sodelovanju v pobudi »Ekoregija Alpe Jadran« (združenja za EK iz SI, A in I).
- Januar 2004: prvi sestanek strokovne skupine za pripravo nacionalnega Akcijskega načrta za ekološko kmetijstvo pri Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.
- Oktober 2004: Svet kmetijskih ministrov EU sprejme evropski Akcijski načrt za ekološko kmetijstvo in živila.
- 1.1.2005: vstop v EU – začetek neposredne veljavnosti zakonodaje Evropske unije za ekološko kmetijstvo tudi na območju Slovenije.

Sekundarni prispevki EK: ekološko kmetijstvo je udeležanje trajnostnega razvoja v praksi.

Ekološki pridelavi raziskave priznavajo vrsto splošno koristnih funkcij, med najpomembnejšimi so zagotavljanje trajne rodovitnosti tal, zmanjševanje obremenjevanja klime s toplogrednimi plini, preprečevanje onesnaženja pitne vode s pesticidi in zmanjšano onesnaževanje z nitrati, ohranjanje in pogosto tudi povečevanje biotske raznovrstnosti, zagotavljanja živalim ustrezne reje in dobrobiti domačih živali, pridelavo visoko kakovostnih in varnih živil, zagotavljanje delovnih mest, ohranjanje lokalne podeželske ekonomije idr. Prav na priznavanju teh prispevkov temelji tudi Evropski akcijski načrt za ekološko kmetijstvo in hrano.